

وضعیت کشور ایران از منظر توسعه پایدار اقتصادی

با استفاده از مطالعه گروه مشاوره بوستون

معاونت بررسی های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

شهریور ۱۳۹۵

معاونت بررسی های اقتصادی

مطالعات نشان می‌دهد که تولید ناخالص داخلی به تنهایی نمی‌تواند تصویر کاملی از کارایی یک کشور ارائه دهد. رفاه شهروندان نیز معیار مهمی است. گروه مشاوره بوستون^۱ مدلی را در مورد ارزیابی توسعه پایدار اقتصادی، SEDA^۲ تهیه کرده که به عنوان یک ابزار تشخیصی قوی برای بهره‌برداری دولت‌ها طراحی شده است و میزان کارآمدی آنها را در زمینه تبدیل ثروت و تبدیل رشد اقتصادی به زندگی مناسب و رفاه شهروندان، ارزیابی می‌کند.

در حالی که بخش عمومی بر روی موضوع نحوه ارتقاء سطح زندگی شهروندان متمرکز می‌شود، نقش بخش خصوصی در این خصوص بخوبی روشن نیست. بررسی‌های گروه بوستون نشان می‌دهد که بخش خصوصی می‌تواند مشارکت مهمی در این امر ایفا کند. در مورد برخی از موارد قابل سنجش، بررسی‌ها حاکی از نقش محوری بخش خصوصی در ارائه راه‌حل‌های پایدار برای برخی از چالش‌های اجتماعی است. بخشی از این فعالیت‌ها در زمره مسئولیت‌های اجتماعی شرکتی قابل توجه است. بنگاه‌ها می‌توانند از طریق نوآوری در مدل‌های کسب و کار خود نه تنها ارزش صاحبان سهام را بهبود دهند بلکه در تعیین و رفع برخی از چالش‌های اجتماعی و یا زیست‌محیطی مهم نیز کمک کنند.

برای درک بهتر نحوه اثر گذاری معنادار بخش خصوصی، بخش خدمات مالی و مسئله فراگیری مالی مورد توجه قرار گرفته است. منظور از فراگیری مالی^۳ امکان دسترسی همه گروه‌ها به خدمات مالی از جمله پرداخت و یا خدمات انتقال وجه، حساب‌های سپرده، اعتبار و بیمه است. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که ارتباط روشن و قابل اندازه‌گیری بین فراگیری مالی و رفاه وجود دارد.

در گزارش گروه مشاوره BCG به موضوع تاثیر فراگیری مالی بر بهبود امتیاز کشورها در SEDA و مشارکت بخش خصوصی در این امر از طریق ایفای نقش موثر در توسعه منافع اجتماعی نیز اشاره شده است. تسهیل و سرعت بخشی به امکان دسترسی افراد جامعه به خدمات مالی از مواردی است که می‌تواند در ارتقاء میزان برخورداری افراد از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های رشد و ارتقاء اقتصادی کشورها و همچنین میزان سود دهی بنگاه‌ها اثر قابل توجهی داشته باشد.

مدل ارزیابی توسعه پایدار اقتصادی

ارزیابی توسعه پایدار اقتصادی گروه مشاور بوستون سه عنصر اصلی و ده بعد را تحت پوشش قرار می‌دهد:

- اقتصادی شامل ابعاد درآمد (سرانه GDP)، ثبات اقتصادی (نرخ تورم و نوسانات نرخ تورم و نرخ رشد اقتصادی) و اشتغال (نرخ بیکاری، نرخ اشتغال، نرخ خوداشتغالی)
- سرمایه‌گذاری شامل ابعاد سلامت (نرخ مرگ و میر، باروری، تعداد تخت بیمارستان، تعداد پزشک و غیره)، تحصیل (نرخ تحصیل در دوره ابتدایی، نسبت معلم به دانش آموز، متوسط امتیاز در ریاضیات و علوم و غیره) و زیر ساخت (تعداد استفاده‌کنندگان از اینترنت و موبایل، کیفیت شبکه راه‌ها، دسترسی به آب سالم و کیفیت تامین برق)

^۱ - Boston Consulting Group

^۲ - Sustainable Economic Development Assessment (SEDA)

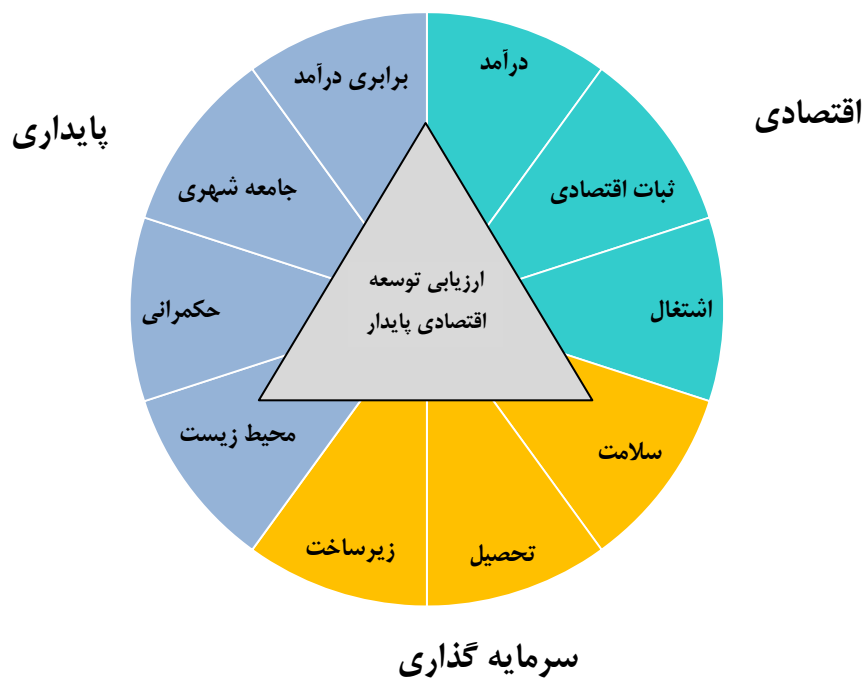
^۳ - Financial inclusion

معاونت بررسی های اقتصادی

- پایداری که دو حوزه را در بر می گیرد؛
 - بعد محیط زیست (میزان اثر گذاری آلودگی هوا بر سلامت، دانسیته دی اکسید کربن، سهم مناطق حفاظت شده، سهم میزان تولید برق از منابع تجدید پذیر)
 - فراگیری اجتماعی شامل ابعاد
 - برابری درآمد (ضریب جینی)
 - جامعه شهری (سطح فعالیت های اجتماعی، ایمنی و اعتماد فردی، انسجام درون گروهی، برابری جنسیتی)
 - ابعاد حکمرانی (کنترل فساد، حاکمیت قانون، ثبات سیاسی و عدم وجود خشونت و تروریسم، پاسخگویی، آزادی مطبوعات و رعایت حقوق مالکیت)

نمودار ۱ - ابعاد پوشش داده شده در مدل ارزیابی توسعه اقتصادی پایدار SEDA

در این مطالعه برای هر کشور چهار معیار که سطح نسبی زندگی مناسب^۴ (رفاه) را ارائه می دهد، اطلاعات با استفاده از داده های مراجع بین المللی مانند بانک جهانی، صندوق بین المللی پول، محاسبه شده است:

- سطح فعلی؛ تصویری از وضعیت فعلی زندگی هر کشور در مقیاس صفر (کمترین) تا صد (بالاترین) را نشان می دهد.

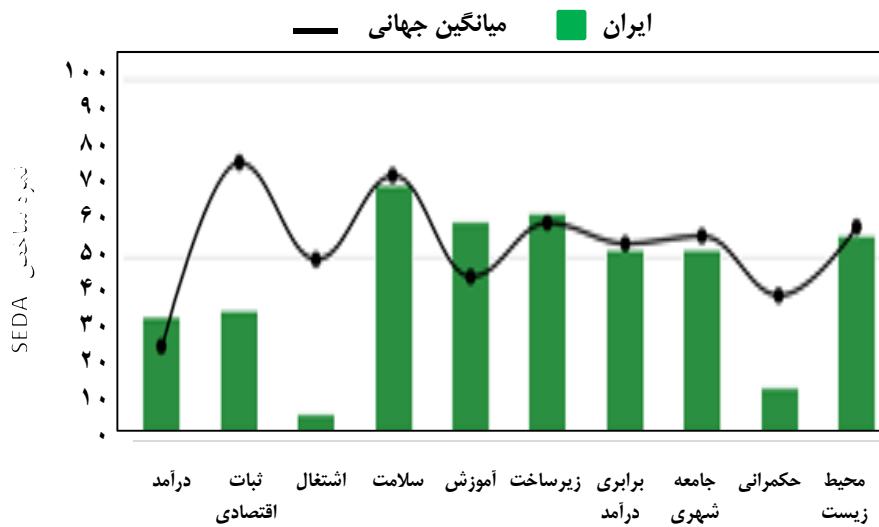
^۴ -Well-Being

معاونت بررسی های اقتصادی

- پیشرفت اخیر؛ نحوه دستیابی به رفاه را طی بازه زمانی ۲۰۰۶ الی ۲۰۱۴ را آزمون می کند که امتیاز مربوط در محدوده مقیاس صفر تا صد قرار دارد.
 - تبدیل ثروت به رفاه، سطح فعلی هر کشور در زمینه نیل به رفاه را با سطح مورد انتظار از سرانه درآمد آن کشور مقایسه می کند. سطح مورد انتظار بر اساس میانگین جهانی و توسط ضریب یک، مشخص می شود.
 - تبدیل رشد به رفاه، اینکه تا چه حد یک کشور به طور کارآمد در تبدیل رشد اقتصادی به رفاه و رسیدن به سطح مورد انتظار موفق بوده است را اندازه گیری می کند. این معیار با ضریب یک بر اساس متوسط جهانی مقایسه می شود.
- در این بررسی ها، امتیاز فعلی کشور ایران در مورد سطح امتیاز شاخص برابر با ۴۲.۲ و امتیاز آن در زمینه پیشرفت حاصله طی سال های ۲۰۰۶ الی ۲۰۱۴ برابر با ۴۰.۵ تعیین شده است.
- وضعیت کشور ایران از لحاظ سطح فعلی شاخص به تفکیک ابعاد دهگانه و همچنین وضعیت شاخص پیشرفت حاصله طی بازه زمانی ۲۰۰۶ الی ۲۰۱۴ در نمودارهای (۲) و (۳) نشان داده شده است.

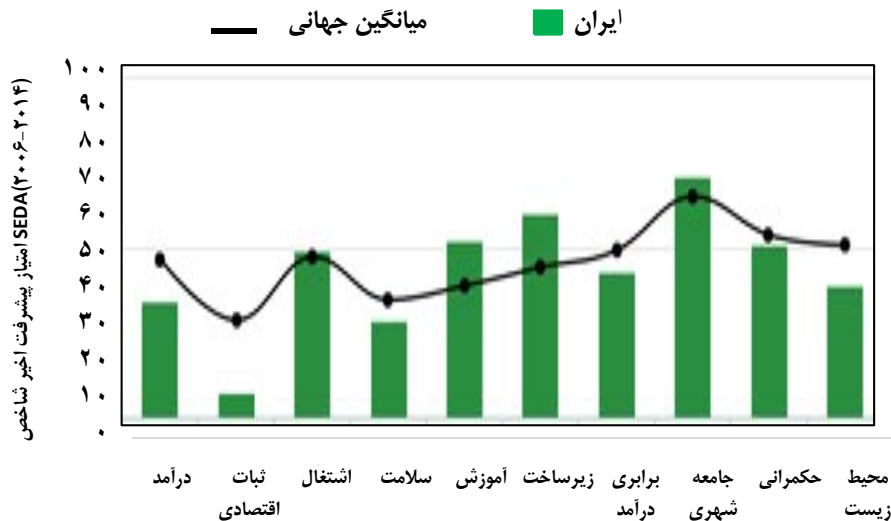
نمودار ۲ - وضعیت فعلی شاخص SEDA ایران (۲۰۱۴) به تفکیک ابعاد دهگانه

منبع: BCG ۲۰۱۶

وفق نمودار (۲) در سال ۲۰۱۴، بهترین امتیاز حاصله ایران در مقایسه با میانگین جهانی، مربوط به ابعاد تحصیل، درآمد و زیر ساخت است و بدترین وضعیت نیز مربوط به ابعاد ثبات اقتصادی، اشتغال و حکمرانی است و در مورد سایر ابعاد، وضعیت شاخص ارزیابی توسعه پایدار اقتصادی ایران تقریباً در حد متوسط جهانی قرار دارد.

نمودار ۳ - وضعیت پیشرفت شاخص SEDA ایران طی بازه زمانی ۱۴-۲۰۰۶ به تفکیک ابعاد دهگانه

منبع: BCG ۲۰۱۶

همانطور که در نمودار (۳) مشاهده می‌شود پیشرفت حاصله ایران در زمینه بهبود شاخص توسعه پایدار اقتصادی در مقایسه با متوسط جهانی، در زمینه ابعاد آموزش، زیرساخت، جامعه شهری بهتر از میانگین، در مورد ابعاد ثبات اقتصادی، سلامت، برابری درآمد و محیط زیست کمتر از میانگین جهانی است.

خلاصه وضعیت ایران در سه عنصر اصلی شاخص SEDA به تفکیک وضعیت فعلی و پیشرفت اخیر در جدول ۱ خلاصه شده است.

جدول ۱ - امتیازهای ایران در شاخص توسعه پایدار اقتصادی به تفکیک عناصر اصلی - حداکثر ۱۰۰

عناصر	امتیاز وضعیت فعلی	امتیاز پیشرفت اخیر شاخص
اقتصادی	۲۴.۸	۳۰.۵
سرمایه گذاری	۶۴.۶	۴۷.۲
پایداری	۴۳.۵	۵۱.۰

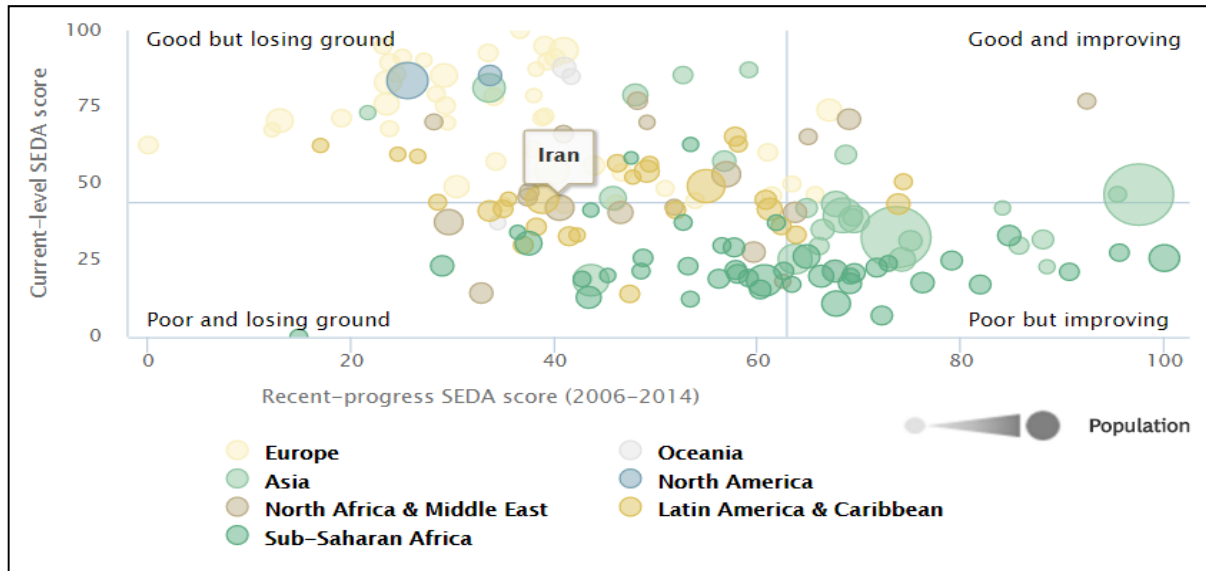
منبع: BCG ۲۰۱۶

چنانچه نمودار امتیاز سطح فعلی SEDA را بر حسب امتیاز پیشرفت اخیر این شاخص در بازه زمانی منتخب برای کشورهای جهان رسم شود، نمودار (۴) حاصل می‌شود. در نمودار ۴ منطقه مشخص شده است که پیشرفت اخیر کشورها طی سال‌های ۲۰۰۶ الی ۲۰۱۴ در قالب پیشرفت (بیش از ۶۲) و یا از دست دادن مزیت رقابتی و امتیاز فعلی شاخص آنها در حالت‌های خوب (بیش از ۴۵) و ضعیف ارزیابی شده و بر این مبانی هر کشور بر حسب دارا بودن

معاونت بررسی های اقتصادی

سطحی از دو معیار در موقعیتی قرار گرفته است. در این نمودار موقعیت کشور ایران تقریباً در منطقه ضعیف هم از حیث امتیاز شاخص و همچنین عدم کسب پیشرفت لازم^۵ قرار گرفته است.

نمودار ۴- موقعیت کشورهای جهان از جمله ایران از حیث سطح فعلی و میزان پیشرفت اخیر شاخص SEDA

منبع: BCG ۲۰۱۶

نمودارهای (۵) و (۶) مقایسه وضعیت کشورهای جهان را از حیث موفقیت در تبدیل ثروت و رشد اقتصادی به رفاه نشان می‌دهد. در این نمودارها میانگین جهانی توسط خط توپر که معرف ضریب یک است، توضیح داده شده است.

در نمودار ۵، وضعیت فعلی شاخص توسعه پایدار اقتصادی کشورها بر حسب تولید ناخالص داخلی سرانه آنها (بر حسب قدرت برابری خرید PPP) رسم شده است. کشورهایی که بر روی خط ضریب یک یا بالاتر قرار دارند در تبدیل ثروت به رفاه برای شهروندان خود موفق‌تر عمل کرده‌اند. در نمودار مزبور کشور ایران نزدیک به خط ضریب ۰.۸ (۰.۸۱) قرار گرفته که به معنی اثر بخشی کمتر پیشرفت‌های حاصله در زمینه بهبود شاخص و ارائه رفاه برای شهروندان خود بوده است.

موقعیت کشور ترکیه با دارا بودن سرانه GDP بالاتر از ایران در نزدیکی خط ضریب یک (۰.۹۶) قرار دارد و کشور عربستان با سرانه GDP حدود ۵۰ هزار دلار در وضعیتی مشابه و با فاصله کمی از ایران بر روی خط ضریب ۰.۸۳ جای گرفته است.

^۵ -Poor and losing ground

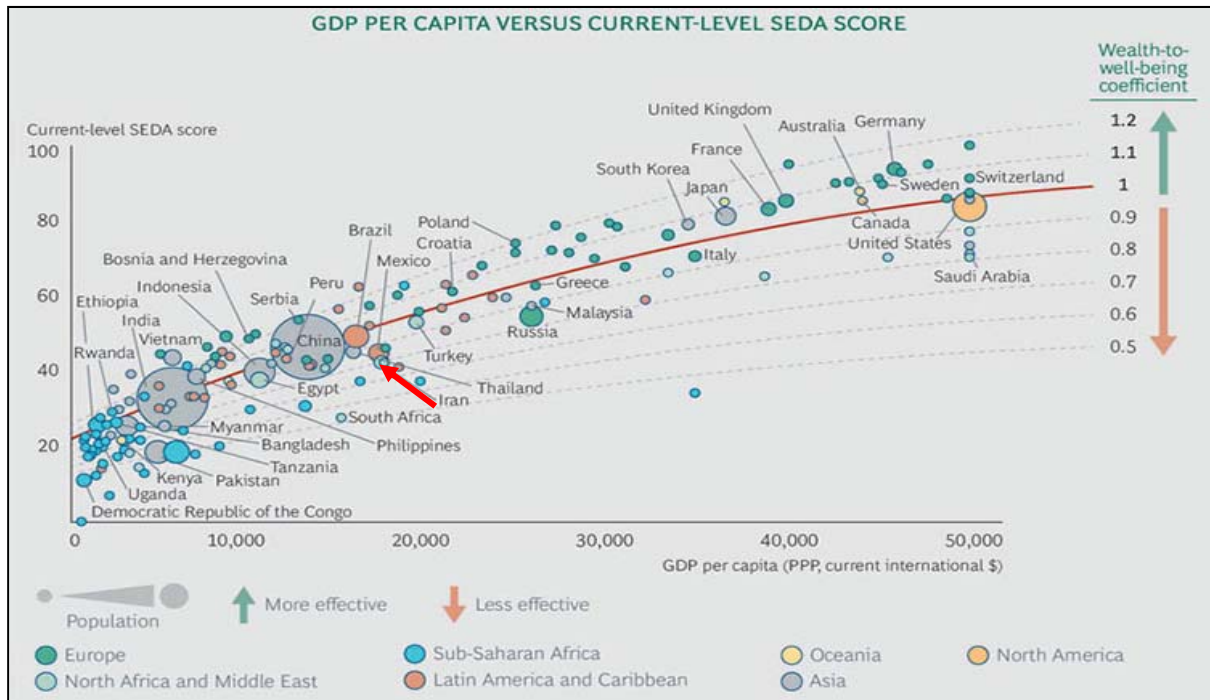
^۶ -Wealth to well-being

معاونت بررسی های اقتصادی

موقعیت کشور چین در نمودار ۵ با دارا بودن امتیاز و سرانه تولید ناخالص داخلی کمتر از ایران بر روی خط ضریب یک قرار دارد.

نمودار ۵- تبدیل ثروت به رفاه،

وضعیت فعلی امتیاز SEDA بر حسب سرانه تولید ناخالص داخلی کشورها

منبع: BCG ۲۰۱۶

نمودار ۶ به ارزیابی مقایسه‌ای کشورها از حیث عملکرد آنها در تبدیل رشد اقتصادی به رفاه^۷ می‌پردازد. در این نمودار پیشرفت اخیر حاصله در زمینه شاخص SEDA بر حسب متوسط رشد حقیقی سالانه GDP کشورها برای کشورهای جهان مشخص شده و کشورهایی که بالاتر از خط ضریب یک قرار می‌گیرند مشمول بهبود و کشورهایی که زیر این خط قرار دارند کارآمدی کمتری در این حوزه داشته‌اند. موقعیت کشور ایران از حیث این معیار در مقایسه با معیار تبدیل ثروت به رفاه در وضعیت قابل قبول‌تری قرار داشته و تقریباً بر روی خط ضریب یک قرار دارد. کشورهای ترکیه و عربستان سعودی هم از حیث رشد اقتصادی و هم توان تبدیل رشد اقتصادی به رفاه در وضعیت بهتری در مقایسه با ایران قرار دارند و تقریباً هر دو کشور بر روی خط ضریب ۱.۱ (عربستان ۱.۰۹ و ترکیه ۱.۱۵) قرار داشته که به معنای کارآمدی بالاتر اقتصاد آنها در تبدیل رشد اقتصادی به رفاه برای شهروندان می‌باشد.

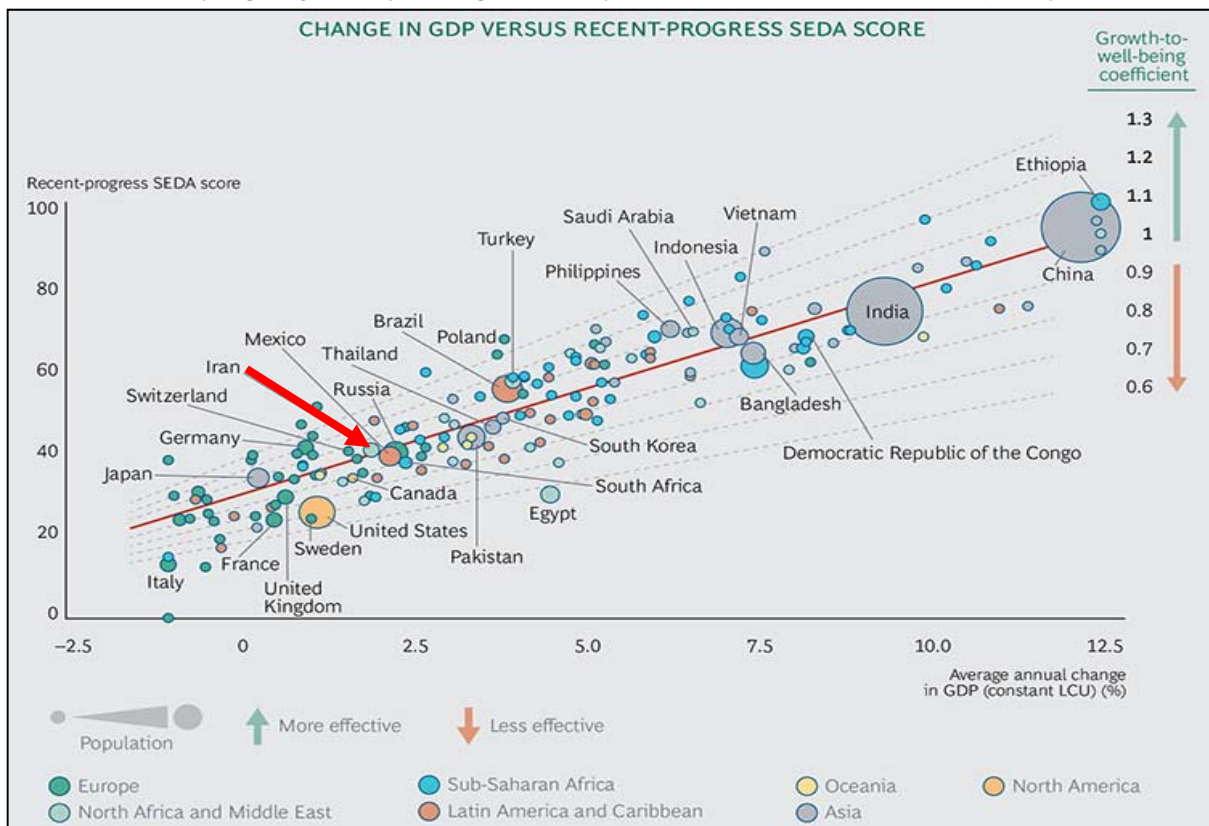
^۷ - Economic growth to well-being

معاونت بررسی های اقتصادی

کشور چین با رشد بالای اقتصادی طی سال‌های ۲۰۰۶ الی ۲۰۱۴ در کسب موقعیت مناسب از حیث تبدیل رشد اقتصادی به رفاه موفق بوده و همانطور که در نمودار ۶ مشاهده می‌شود بر روی خط ضریب یک قرار گرفته است. امتیاز این کشور از حیث پیشرفت حاصله در شاخص توسعه پایدار اقتصادی نزدیک ۱۰۰ (۹۷.۵) و امتیاز از لحاظ سطح فعلی امتیاز شاخص ۴۶.۵ تعیین شده است. شایان ذکر است کشور چین علی‌رغم وضعیت مناسب در این معیارها در شاخص محیط زیست وضعیت خوبی ندارد.

نمودار ۶- تبدیل رشد اقتصادی به رفاه،

وضعیت پیشرفت حاصله در زمینه SEDA بر حسب متوسط رشد حقیقی سالانه تولید ناخالص داخلی کشورها

منبع: BCG ۲۰۱۶

خلاصه وضعیت مقایسه‌ای ایران با سه کشور ترکیه، عربستان سعودی و چین از حیث امتیاز فعلی، پیشرفت اخیر، ضریب تبدیل ثروت به رفاه و ضریب تبدیل رشد اقتصادی به رفاه در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲- مقایسه کشورهای ایران، ترکیه، عربستان سعودی و چین در شاخص توسعه پایدار اقتصادی

چین	عربستان سعودی	ترکیه	ایران	
۴۶.۵	۷۱.۱	۵۳.۱	۴۲.۲	امتیاز فعلی شاخص
۹۷.۵	۶۹.۰	۵۶.۹	۴۰.۵	امتیاز پیشرفت اخیر
۱.۰۳	۰.۸۳	۰.۹۶	۰.۸۱	ضریب تبدیل ثروت به رفاه
۱.۰۰	۱.۰۹	۱.۱۵	۱.۰۴	ضریب تبدیل رشد اقتصادی به رفاه

منبع: BCG ۲۰۱۶

بر اساس ارزیابی گروه BCG برای سال ۲۰۱۴، عمده کشورهای نفتی (کشورهایی که درآمد نفتی بیش از ۱۰ درصد تولید ناخالص داخلی آنها را تشکیل می‌دهد) در تبدیل ثروت و رشد اقتصادی به رفاه برای مردم کشورشان موفق نبوده‌اند. یکی از معیارهایی که این کشورها در مقایسه با سایر کشورهای جهان از وضعیت نامناسبی برخوردارند، عدم کسب امتیاز مناسب در زمینه حکمرانی است.

منبع:

The Private-Sector Opportunity to Improve Well-Being, BCG, July, ۲۰۱۶